

BILD: GAL. HIRSCHFELD/HIRSCHFELD ON LINE/AP/LAUSE BOORS/REUTERS/SCANPIX

Liza Minnelli och Joel Greys CABARET från 1972 utspelar sig i mellankrigstidens Berlin (bilden är en karikatyr av Al Hirschfeld). Den amerikanska "cabaret" handlar främst om underhållning. Den tyska kabarettens däremot har genom åren varit ett flitigt använt forum för satir över politiken och samhället.

ser med satirögon på handeln med människoorgan och på samhällets behandling av pensionärer. Men så lätt är det inte. Folk vill inte bli uppmanade att tänka. Men Pfeffermühle maler oförtröttligt peppar över det återförenade Tyskland. Och de åstadkommer i sitt mikrokosmos en faktisk återförening – hälften av deras besökare är västyskar.

I Dresden, "de aningslösa dal" i folkmun (Dresden var den enda större östtyska stad som inte kunde se västysk tv) var kabarettens alltid mindre vass än i Leipzig. I Östberlin, "De rödas stad", var kulturen stel. Folkets kultur tilläts aldrig komma till uttryck i denna gigantiska Potemkinby. Kabarettkultur i huvudstaden skulle ha skadat DDR:s image hos utländska besökare.

FOLKETS KULTUR HAR LEVT upp igen i den återförenade huvudstaden, men det är ändå Leipzig, av sina invånare ansedd som östs verkliga huvudstad, som bär vidare traditionen. Där finns allt från opolitiskt till Ossi- till samtysk kabarett. Inte som i sin glans dagar när Honecker & Co ofrivilligt men frikostigt bjöd på ämnen att skämta om. Visst skratades det fortfarande – i vissa fall även tvärs över den gamla järnridån – men antalet skattande medborgare har avtagit drastiskt. Bundesliga vinner ofta dragkampen om familjens kvällsunderhållning. Är kabarettens en utdöende underhållningsform?

ELISABETH BRAW RICCI

Soderberghs perfekta revansch

Att "limey" är amerikansk slang för engelsmän lär vi minnas efter Soderberghs thriller på temat revansch. Erik Hedling gör tummen upp.

Steven Soderbergh, den amerikanska independentfilmens särskilde underbarn, fick efter sitt magnifika genombrott 1989 med SEX, LIES AND VIDEOTAPES känna av framgångens baksida, det faktum att framgång inte är särskilt beständig. Han lyckades inte heller skapa någon uppföljare med tillnärmelsevis samma genomslagskraft som genombrottsfilmen. Faktum är att Soderbergh, trots sin uppenbara begåvning, fick vänta i tio år på succé nummer två: förra årets OUT OF SIGHT, en underfundig liten thriller med oförglömliga skådespelarinsatser av George Clooney, Jennifer Lopez och Ving Rhames.

Med THE LIMEY, en liknande, smått upplagd gangsterfilm slår Soderbergh till direkt med ett verk som har fått amerikanska kritiker på knä. Och det handlar verkligen om en lysande, om än just liten film.

Berättelsen är rätt banal. En åldrad East End-gangster, "Limey" – sedan lång tid ett amerikanskt öknamn på britter – anländer hem efter år i fängelset i Los Angeles för att ta reda på vad som egentligen hände med hans dotter, en ung vacker flicka som lämnat London för ett nytt liv i soliga Kalifornien. Gangstern kommer snart i kontakt med sina egna kretsar, och går veritabelt bärsärkagång i den under världen. Han får i slutet reda på vad som hände, och åker därefter nöjd tillbaka till Europa.

HÄDE DET INTE VARIT för att berättelsen i så hög grad alluderar på John Boormans gamla klassiker POINT BLANK (1966), en liknande revanschfilm med Lee Marvin som lysande hämnare, hade filmen möjligen gått obemärkt förbi.

Men den genomsyras också av ett synnerligen originellt och skickligt berättande och den har en samling geniala aktörer i rollerna. I huvudrollen ser vi den engelske 60-talsikonerna Terence Stamp, specialist på lätt psykopatiska underdogs och känd från klassiker som Peter Ustinovs BILLY BUDD, William Wylers John Fowles-filmatisering THE COLLECTOR (1965) och inte minst Pasolinis TEOREMA (1968). Som gangster minns vi Stamp från den lilaledes briljanta Stephen Frears-filmen THE HIT (1983).

Trots att Stamp har det rätta stuket på cockney, är han inte lika bra i den hårdkokta brittiska gangstergenren som en Michael Caine eller Bob Hoskins. Han

får visserligen fira vissa verbala triumfer i denna film, som när han karakteriserar värden på ett mondänt Hollywoodparty med orden:

"Who does he think he is – the Marquess of fucking Tavistock".

MEN DET ÄR EN ANNAN kvalitet hos Stamp som Soderbergh har fastnat för: det enastående ansiktet som kameran följer i långa tagningar. Och det är i sin fysiska apparition som Stamp är som mest anslående (även om jag med vissa rymsningar minns honom stående mot soluppgången med poncho, Clintanhatt och sexskjutare från Silvio Narizzanos spaghetti-västern BLUE från 1968). I THE LIMEY

framkallas ett förlorat liv i små skifthingar, gigantiskt förstörade av det utrymme som Stamps sorgna stenansikte ges.

Lika bra som Stamp i huvudrollen är Peter Fonda som förste skurk, en slimmad, knarksmugglande popproducent med smak för unga kvinnor. Soderbergh tar alla tillfällen i akt att påminna publiken om Fondas legendariska insats i Denis Hoppers motorcykel-film EASY RIDER (1969), inte minst scenen där han glider fram i en öppen bil vid Stillhavsranden till ackompanjering av Steppenwolfs "Magic Carpet Ride" (Steppenwolf fick flera hits med sin filmmusik till EASY RIDER).

Och här finns fler skickliga skådespelare: Lesley Ann Warren i den ledande kvinnorollen, Luis Guzman som avdankad mexikansk gangster och ingen mindre än Joe Dallesandro, Andy War-

hols kelgris i några legendariska 60-talsfilmer, som inte alltför professionellt hitman.

Den utsökta ensemblen kompletteras med en intrikat berättelse, baserad på kreativ klippning. Vi hoppar fram och tillbaka i historien, tid och rum manipuleras. En intressant detalj är att Stamps planer visualiseras redan på tankestadiet, sedan upprepas samma scen i dukens verklighet. När planerna någon gång kommer på skam, händer något annat. Man är aldrig säker på vad som ska hända.

EN ANNAN POÄNG ÄR återblickarna på Stamps ungdom, hitflyttade från Ken Loachs klassiker POOR COW (1967). Precis som i John Boormans direkta föregångare – Lee Marvin hette Walker i POINT BLANK, Stamp heter Wilson i THE LIMEY – villar en existentiell tyngd över skeendet: förgängligheten i makt och rikedom, allas vårt lika värde, förlusten av en nära och kär, hämndlystnad. Det är som helhet en perfekt thriller!

ERIK HEDLING

FOTO: ARTISAN